

Mugawyýa Hezreti Hasana näme teklip etdi?

Category: Kitapcy, Nukdaýnazar, Taryhy makalalar

написано kitapcy | 23 января, 2025

Mugawyýa Hezreti Hasana näme teklip etdi? MUGAWYÝA HEZRETI HASANA NÄME TEKLIP ETDI?

(Bu taryhy öwrenmezden hakykata göz ýetirip bolmaz...)

Daş-töweregimizi gurşap alan kemçilikleri, artykmaçlyklary, daşky görnüşi bilen bize we jemgyýete täsir edýän şertleriň barsy, şu günümiziň gelejegini belli bir derejede düýnki günden kesgitleyär. Nämäniň nähili boljagy, haýsy gymmatlyklaryň öñe çykyp, haýsylarynyň yzda galjagy-da düýnүň bize galdyran mirasynyň soñunda şekillenýändigine ynanýaryn. Şu nukdaýnazardan seredenimizde, adamyň bolşuna düşünmek üçin onuň çagalygy hökmany bilinmeli geçmiş bolup durýandygyna görä, jemgyýetlerem üçinem taryh şo derejede möhümdir. Aslynda şu gün gözlenýän gymmatlyklaryň köpüsi ýüzlerce ýyl öñ ýa-ha söweş meýdanlarynda, ýa-da ýygnanşyklarda terk edilip, gyra çetde bir ýerde galdyrylan zatlardyr.

Yslamyň taryhy-da hut şu tarapy bilen öwrenmek gyzyklydyr. Çünkü, bugün düşünmekde kynçylyk çekiliýän käbir hadysalarymyzy pula, mülke, sówda bähbitlerine baglanychdyryń “dini röwüşli ýasaýylary” görenimizde, albaý bulap bizi ýanyna çağyrýan we hut şu hadysalaryň köküni görkezýän maglumatlar taryhyň çuňluklaryndan gizlenip ýatyr.

■ MUGAWYÝA HEZRETI HASANA NÄME TEKLIP ETDI?

Gürrüňi ediljek şol taryh sahypalaryndan birini gaýtadan açalyň we geliň, hemmämiz birlikde şol ýyla tarap gideliň... 661-nji ýyl. Halyf Hz.Aly (r.a) haryjylaryň hüjümi netijesinde şehit düşüp, onuň ýerine Hasan saýlandy.

Hasanyň halyflygy çalt bolup geçipdi, onuň kakasynyň wepat bolmagyndan bary-ýogy iki günden soñ halyf saýlanandygy

aýdylýar. Kakasynyň döwründe häkimlik sürenleriň köpüsi Hasanyň häkimiýetini kabul edýär, diňe Şamyň we Müsuriň häkimleri muňa boýun sunmaýandygyny mälim edýär. Hususanam Şamyň häkimi Mugawyýanyň bolşunyň üstünde aýratyn durup geçmek gerek.

Şondan dört ýyl öňem häzirki Siriýanyň çäklerinde Hz.Aly bilen Mugawyýanyň arasynda gandöküşükli uly uruşlar bolup geçýär we bu uruşlarda tegelek 70 müň adamyň wepat bolandygy aýdylýar. Galyberse-de, Mugawyýa diňe Hasanyň däl, Alynyň halyflygyna-da boýun egmändi ww Syffyn topraklaryny gana suwarmagyň bahasyna gylyjyny elinden düşürmändi.

Ýeri, şindi näme bolarka?

Hasan üçin söweşmekden başga çäre ýokdy, Mugawyýanyň özem urşa taýýarlyk görýärdi. Ýagny, «yslam» topraklary ýene gana boýalmalydy, ýene taryhyň sahypalaryna ölümlı sahnalar ýazylmalydy, ýurdy ýene gaýgy-hasrat, matam gurşap almalydy. Çünkü bular her bir ursuň getiräýmeli netijeleridi. Emma urşa taýýarlyklaryň öñüsyrasynsa Mugawyýa tarapdan «pul» teklibi gelýär. Bu ýagdaý Mugawyýadan garaşylmaýan zat däldi.

Mugawyýa eger Hasan ibn Aly islese, Yragyň ähli baýlygyny, hazynasyny oňa berjekdigini we oňa islän sebitiniň pajyny tölejekdigini aýdýar. Elbetde, bu teklipler garşylyksyz däldi. Hasan bu teklipleri kabul eden ýagdaýında halyflykdan el çekmeliidi. Şert şudy. Tersine bolanda, uruş taýýarlyklarynyň başlanmagyna garaşylýardy. Taryhy çeşmeleriň habar bermegine görä Mugawyýanyň 60 müň, Hasan ibn Alynyň bolsa bary-ýogy 40 müň adamlyk goşun jemlemäge güýji ýetýärdi.

Üstesine Hasanyň bu sana kynlyk bilen ýetendigi, adamlaryň köplenç ýagdaýda uruşmaga höwessiz bolandygy aýdylýar. Çünkü bu söweşden öňem Jemel, Syffyn, Nehrewan ýaly söweşler bolup geçirip, bularda müňlerçe adam wepat bolupdy. Gelinen ýagdaýda bir tarapda ýadawlyk, bir tarapda hasrat we umytsyzlyk bardy.

Emma Hasan söweşmäge döwtalap bolýar we Mugawyýanyň tekliplerinden yüz öwürýär. Has takygy Kufe mesjidinde eden çykyşynda Mugawyýa garşy boljak söweşiň şol bir wagtyň özünde “jihaddygyny” aýdýar, ýagny garşydaşynyň “duşmançylygyny” hasam möwjedýär. Ahyrynda goşunlar ýola çykýar.

■ DIN TÄJIRLERINE HEMİŞE TÄZE MÜMKİNÇİLİKLER WE EKSPLUTASIÝA UGURLARY DÖREDI

Hasan ilkinji nobatda Ubeýdulla ibn Apbasyň serkerdeliginde 12 müñ adamlyk goşun bölümünü öñden goýberýär. Şol wagtam özi Sabat diýilýän ýere ýetende uruşmaga «meýilsizdigini» aýdýar. Hasan ibn Aly nämüçin bu çykyşy etdi we nämüçin söweş babatynda “ätiýaçly” pozisiýa geçdi? Bu barada her kim öz pikirini aýdyp biler, elbetde. Emma biziň bärde bir bilyän zadymyz: Hasanyň bu çykyşy tarapdarlarynyň arasynda ullakan lapykeçlik döredipdir. Mysal üçin goşhnyň agramly bölegini tutýan harijiler Hasany “küfüre” düşmekde aýyplaýar. Hatda onuň çadyryna cozup, goş-golamyny talamaga synanyşýarlar. Aýratynam el-Jerrah ibn Sinan atly bir hariji ony öldürmäge synanyşýar. Hasan bu hüjümlerden diñe Muhtar es-Sakafynyň agasynyň häkimlik edýän ýeri Medaýyna gelip halas bolýar. Käbir çeşmeler onuň bu ýerde kyrk gün galandygyny habar berýär.

Mugawyýanyň tarapynda bolsa işler şowuna bolýar. Mugawyýa Hasanyň iň uly serkerdesi Ubeýdulla ibn Hasana söweşden çekilen ýagdaýynda ýarsyny ursuň öñünden, ýarsyny soñundan jemi 1 million dirhem hödürleýär.

Hz. Hasanyň agasynyň ogludygyna garamazdan Ubeýdulla bu teklibi kabul edýär. Netijede müñlerçe adamlyk goşun Mugawyýanyň tarapyna geçýär. Şeýle-de; Mugawyýanyň tabynlygyndaky Busr ibn Ebil-Ertatyň goşun bölümü bilen Hasanyň tabynlygyndaky Kaýs ibn Saadyň goşun bölümünü arasynda çaknyşyklar bolup geçýär we Mugawyýa Kaýsa-da pul teklip edýär, ýöne ol muny kabul etmeýär.

Netijede Hasanyň goşuny ep-esli derejede dagaýar we güýji gowşaýar. Kaýsyň güýçlerini Mugawyýa gabaýar, şeýle-de oña tabyn Abdylla ibn Amryň goşun bölümü-de Medaýında Hasan ibn Alynyň alkymyna dikilýär. Taryhy rowaýatlara görä, Hasan mundan soñ ýagdaýyň näme bilen gutarjagyny bilýär we Mugawyýa ýaraşyk teklip edýär. Elbetde, bu teklibe Mugawyýa oñyn garaýar. Netijede Hasan bilen Mugawyýanyň arasynda ylalaşyk baglaşylýar. Ylalaşygyň mazmuny we maddalary barada dürli-

dürli maglumatlar baram bolsa, ylalaşygyň baglaşılandygy anykdyr. Iň soňky pursatda ýene Mugawyýa, ýene bähbitparaz ýaranlar, ýene güýçlüler üstün çykýar.

Ymmatyň arasynda soňlanmaýan güýç uruşlary, ýaranlyk agtaryşlary, dökülen ganlar, agzalalyk we ýaraşyklar... Gürrüni edilen bu döwür Pygamberimiziň (s.a.w) ölüminden soňky elli ýylда bolup geçdi. Birinji elli ýyllykda musulmanlaryň ýüzi «olja», güýje, güýçlüleriniň üstünligine gönükdı, birinji elli ýyllykda on müňlerçe musulman biri-birlerini öldürdi, soňra ýene şu ýarym asyrda musulmanlara bähbit ýaranlyklary wekilçilik etdi, ahyrynda-da bu ýaranlyklar gurulan döwlet bilen perçinlendi.

Şeýlekin geçmişden, taryhdan saplanman we aýyl-saýyl etmän sagdyn gelejegi berkarar etmek juda kyn boljakdygy görünüp duran zat. Şeýle-de boldy. Çünkü şol taryh täze günüň din täjirlerine, günü güýçlilere elmydama täze mümkünçilikleri, eksplutasiýa ugurlaryny döredip berýär, netijelerini-de meňzes biçüwde örtmegi wada berýär. Hut şonuň üçinem gornetin we bilgesleýin şol taryh undulmadı. Hasan ibn Aly bilen Mugawyýanyň arasynda bolup geçen söweše we ylalaşyga-da, ine, hut şu nukdaýnazardan garamak gerek, başgaça bolanda, seredeniň bilenem görmezlik ýaly netije döredýär. Gürrünsiz, görmek gerek.

Aýdyn TONGA.

Odatv.com Taryhy makalalar